

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN OKUMA HIZI VE ANLAMA DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Eyyup COŞKUN**

Özet

Bu araştırmada, Ankara'nın merkez ilçelerindeki, farklı sosyo-ekonomik çevrelerde bulunan üç liseden 160 öğrencinin sessiz okuma hızı ve okuduğunu anlama düzeyleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin sessiz okuma hızları, gazete haberi metninde dakikada 155,9 kelime; bilimsel metinde 140,4 kelime; edebî metinde 146,8 kelime olarak bulunmuştur. Öğrencilerin üç metindeki okuma hızlarının ortalaması ise dakikada 147,7 kelimedir. Bu hız, gelişmiş ülkelerdeki lise öğrencilerin okuma hızlarının çok gerisindedir.

Öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyleri, gazete haberi metninde % 77,5; bilimsel metinde % 63,9; edebî metinde ise % 65,5 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin üç metinden aldıkları okuduğunu anlama puanlarının ortalaması ise % 69'dur.

Araştırmada kullanılan her üç metin türünde de öğrencilerin sessiz okuma hızı ve anlama düzeyi arasında olumlu bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: sessiz okuma hızı, okuduğunu anlama, lise öğrencileri

1. Giriş

Gelişen dünya şartları, yeni çağda insanların birtakım nitelikler kazanmasını zorunlu kılmıştır. Hızlı ve etkili okuma becerisi de bu niteliklerden birisidir. Okunması gereken eserlerin çokluğu, buna karşı zamanın yetersizliği, insanları daha hızlı ve etkili okumak için bilimsel çalışmalara yöneltmiştir. Bu çalışmalarla okuma sırasında, göz ve beyindeki çalışma sistemi belirlenerek hızlı ve etkili okuma teknikleri geliştirilmiştir.

Okuma başarısını artırma çalışmalarında, yapılması gereken ilk şey, hedef kitlenin okuma hızını ve okuduğunu anlama düzeyini tespit etmektir. Okuma hızını ve anlama düzeyini arttırıcı teknikler, ancak hedef kitlenin okuma başarılarının sağlıklı biçimde tespit edilmesinden sonra uygulanabilir (Richaude vd., 1990, 14). Bu yüzden, birçok bilim adamı, öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmek amacıyla yapılacak çalışmaların başında, okuma başarılarının ölçülmesini saymaktadır (Mikulecky and Jeffries, 1986, 152; G. Mosback and V. Mosback, 1999, IX; Göğüş, 1978, 80).

Batıda 1950'lerden bu yana süren hızlı okumayla ilgili çalışmalara son yıllarda ülkemizde de yoğun ilgi gösterilmeye başlanmıştır. Bu konuda onlarca kitap çevirisi ve neşri yapılmış, seminerler düzenlenmeye başlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı da Tâlim Terbiye Kurulu Başkanlığının 06.10.1997 tarih ve 157 sayılı kararı ile "Hızlı

* Bu çalışma MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü ve DEÜ Buca Eğitim Fak. tarafından düzenlenen **I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi'**nde (15-17 Mayıs 2003- Buca-İzmir) bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr.; Mustafa Kemal Üniv., Eğitim Fak., Türkçe Eğitimi Bl.

Okuma Teknikleri” dersi programının 1998-1999 öğretim yılından itibaren liselerde uygulanması kabul edilmiştir (Coşkun, 2002-a, 41-51).

Hızlı ve etkili okuma becerisi, ancak sessiz okuma ile kazandırılabilir. Hızlı okumanın temeli, sessiz okuma becerisinin geliştirilmesine dayanır. Seslendirme için vakit harcanmadığından dolayı sessiz okuma, sesli okumaya göre daha hızlıdır. Normal konuşma hızı dakikada 150 kelimedir. At yarışı sunan spikerler bile dakikada ancak 250 kelime söyleyebilirler (Townsend, 1997, 23). Oysa sessiz okumada, başarılı bir okuyucunun bu hızı birkaç katına çıkarması mümkündür.

Bu çalışmada lise ikinci sınıf öğrencilerinin sessiz okuma hızı ve okuduğunu anlama düzeyleri değerlendirilmiştir. Bu amaçla lise II. sınıf öğrencilerinin,

a. Bir gazete haberi metnini, edebî metni ve bilimsel metni sessiz okuma hızları ve bunlara bağlı olarak ortalama-sessiz okuma hızları belirlenmiştir.

b. Bir gazete haberi metninde, edebî metinde ve bilimsel metinde okuduğunu anlama düzeyleri ve bunlara bağlı olarak ortalama-okuduğunu anlama düzeyleri belirlenmiştir.

c. Gazete haberi metninde, bilimsel metinde ve edebî metinde, okuma hızlarıyla okuduğunu anlama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı tespit edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın **evreni**, Ankara'nın merkez ilçelerindeki liselerin ikinci sınıf öğrencileridir. Evrene giren tüm öğrencilerin araştırmaya dahil edilmesi mümkün olmadığından örneklem alma yoluna başvurulmuştur. Evreni daha iyi temsil edeceği düşüncesiyle farklı sosyo-ekonomik çevrelerdeki okullardan **“sistematik tesadüfî (katmanlı) örnekleme”** yoluyla (Gökçe, 1988, 80-81) 160 öğrenci, araştırma örneklemine alınmıştır.

Bu çerçevede içerisinde araştırma, Ankara merkez ilçelerindeki okullardan, sosyo-ekonomik bakımdan alt düzeyi temsilen Mamak Lisesi'nden 55; orta düzeyi temsilen Alparslan Lisesi'nden 55; üst düzeyi temsilen Atatürk Anadolu Lisesi'nden 50 olmak üzere toplam 160 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, biri gazete haberi metni, biri bilimsel metin ve biri de edebî metin olmak üzere üç metin ve bu metinlere ilişkin okuduğunu anlama testleri hazırlanmıştır. Böylece öğrencilerin sessiz okuma hızları ve anlama düzeylerinin sadece bir metin üzerinde değil, farklı metin türlerinde ölçülmesi amaçlanmıştır.

Metinlerin seçiminde alan uzmanları ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuş ve gazete haberi metni olarak, 653 kelimedenden oluşan “Ve Sibel ve Ebru ve Bayram...” başlıklı metin (Özcan, Radikal İki, 20 Mayıs 2001); bilimsel metin olarak, 550 kelimedenden oluşan “Yer Altı Sularının Gizemi” başlıklı metin (Sıvıtlı, Bilim ve Teknik, Ocak 1997, s. 51.); edebî metin olarak, Montaigne'nin (1999, 242-244) Denemeler adlı kitabından “İnsanlar Arasında” başlıklı yazıdan 328 kelimelik bir bölüm seçilmiştir.

Metin seçimi tamamlandıktan sonra, okuduğunu anlama düzeyini ölçmeye yönelik test formları hazırlanmıştır. Testlerde, soruların açık, anlaşılır ve net ifadelerle oluşturulmasına, öğrencilerin daha önceki bilgileriyle değil, sadece metinlerden yola çıkarak çözebilecekleri sorular olmasına dikkat edilmiştir.

Ölçme Araçlarının Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması

Araştırmada kullanılan okuduğunu anlama testlerinin **geçerliliği** için iki yola başvurulmuştur. İlk olarak, “içerik geçerliliği (content validity)” ölçütlerinden biri olan **uzman görüşüne** başvurulmuştur (Uysal, 1976, 35-37; Karasar, 1998, 151; Çelik, 2000, 50). Hazırlanan metinler ve bu metinlere ait sorular alan uzmanları ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir.

Testlerin geçerliliği için başvuru ikinci yol ise “**uygulama (yordama) geçerliliği**” dir (Karasar, 1998, 152; Çelik, 2000, 50). Uygulama geçerliliği için 75 öğrencinin üç metinden aldıkları “ortalama-okuduğunu anlama puanları” ile araştırmanın yapıldığı 2000-2001 öğretim yılında Türk Dili ve Edebiyatı derslerinden aldıkları yıl sonu başarı notları arasındaki ilişki (korelasyon katsayısı) belirlenmiştir. Bu korelasyon, gazete haberi metnine ait test için $r = .63$; bilimsel metin için $r = .55$; edebî metin için $r = .71$ olarak belirlenmiştir. Olumlu yöndeki bu korelasyonlar, araştırmada kullanılan okuduğunu anlama testlerinin geçerliliğini ortaya koyan birer kanıt olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada kullanılan okuduğunu anlama testlerinin **güvenirliği** için, “iç tutarlılık (internal consistency)” ölçütlerinden “**Bir Testin İkiye Bölünmesi Yöntemi**” kullanılmıştır (Tekin, 1994, 60-61; Karasar, 1998, 150; Çelik, 2000, 44-45). Bu yöntem uygun olarak, okuduğunu anlama testlerindeki sorular tek ve çift numaralı sorular olarak iki eşit yarıya bölünmüş ve 80 öğrencinin testlerin iki yarısından aldıkları puanlar arasındaki ilişki (korelasyon katsayısı) bulunmuştur. Bu ilişki gazete haberi metnine ait test formu için $r = .76$; bilimsel metne ait test formu için $r = .68$; edebî metne ait test formu için $r = .74$ şeklinde bulunmuştur. Bilindiği gibi bu katsayılar, testin yarısı için geçerlidir. Testin tamamının güvenilirliğini tespit etmek için Sperman-Brown formülünden yararlanılmıştır.

Sperman Brown formülü şöyledir: $r_x = 2r / 1+r$

(r_x : Tüm teste ait güvenirlilik katsayısı) (r: Testin yarısına ait güvenirlilik katsayısı)

Bu formülün uygulanmasıyla gazete haberi metnine ait testin güvenilirliği $r=0.86$; bilimsel metne ait testin güvenilirliği $r=0.80$; edebî metne ait testin güvenilirliği $r=0.83$ olarak bulunmuştur. Bu değerler, okuduğunu anlama testlerinin güvenilirliği için yeterli bir kanıt olarak görülmüştür.

Öğrencilerin sessiz okuma hızlarının belirlenmesinde metnin bitirilmesi ve kelime sayısı esas alınarak şu formül kullanılmıştır:

$$\text{Sessiz Okuma Hızı (SOH)} = \frac{\text{Metindeki kelime sayısı} \times 60}{\text{Okuma süresi (Saniye)}}$$

Bu formül, her öğrenci için üç metinde ayrı ayrı uygulanmıştır. Böylece her öğrencinin gazete haberi metnini, bilimsel metni ve edebî metni dakikada kaç kelime hızla okuduğu belirlenmiştir. Daha sonra, her öğrencinin üç metinden elde ettiği sessiz okuma hızlarının ortalamaları alınarak “ortalama-sessiz okuma hızı” belirlenmiştir.

Öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan soru formları, 100 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Her öğrencinin metinleri anlama düzeyi hesaplanmış ayrıca puanların ortalaması alınarak “ortalama-okuduğunu anlama puanı” belirlenmiştir.

Sessiz okuma hızı ile okuduğunu anlama düzeyi arasındaki ilişkinin bulunması amacıyla her metin türü için "Pearson Momentler Katsayısı" tekniği uygulanarak korelasyon analizi yapılmıştır.

2. Okuma Hızıyla İlgili Araştırmalar

İnsanların hangi yaş ve eğitim düzeyinde hangi hızla okuduğunu/okuması gerektiğini ortaya koymayı amaçlayan çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Zaman zaman birbiriyile uyuşan, zaman zaman da birbirinden farklı sonuçlara ulaşan bu araştırmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Dökmen'in (1994) araştırmasında Türkiye'deki lise öğrencilerinin okuma hızları dakikada 136,4 kelime; üniversite öğrencilerinin okuma hızları ise dakikada 145,2 kelime olarak belirlenmiştir. Akçamete'nin (1989, 735-754) araştırmasında ise üniversite öğrencilerinin okuma hızı dakikada 143,2 kelime olarak bulunmuştur.

Amerika'da Minnesota Üniversitesi'nde yapılan testler, hızlı okuma ile ilgili özel bir eğitim almamış öğrencilerin Tolstoy'un "Savaş ve Barış" adlı eserinin çevirisini dakikada 240-250 kelime hızla ve % 70 anlama ile okuduklarını göstermiştir (Mosback, 1999, 2).

Bamberger'e (1990, 13) göre "iyi okuyucular", sekizinci sınıfa geldiklerinde kolay metinler için dakikada 200-300 kelimelik bir hız kazanmış olmalıdır. Çok iyi okuyucular, özel bir eğitimle dakikada 400 kelimedenden fazla okuyabilmektedir.

Tinker ve McCullough'a göre (1968, 243) bir lise öğrencisi veya yetişkin dakikada 250-300 kelime okumalıdır. Fulmer, anlayarak okuma için maksimum hızın dakikada 700 kelime olduğunu belirtmektedir (Aktaran: Harris ve Sipay, 1990, 635).

Türkçenin yapısı itibariyle hızlı okumaya İngilizce kadar elverişli olmadığını savunan Göğüş (1978, 78), kendi deneyimlerinden yola çıktığını belirterek okuma hızlarına ilişkin olarak şunları söylemektedir: "Türkçede ikinci sınıfta 50, beşinci sınıfta sessiz 110 sözcük okunabiliyor. Ortaokul üçüncü sınıfta iyi bir öğrenci sesli 90, sessiz 150, lisede en iyi okuyucu sessizde 200 sözcük okuyabilmektedir. Bu hızı 250'ye kadar çıkaran yetişkinler vardır."

Fransa'da yapılan araştırmaların sonuçlarına göre 13-14 yaşlarındaki (7-8. sınıfta öğrenim gören) bir öğrenci % 65-75 anlama ile ortalama 250-300 kelime okuyabilmektedir. Güneş (2000, 245) Fransızca ve Türkçenin yapısındaki farklılıklardan dolayı bu rakamların Türkçe için aynen geçerli olamayacağını, aynı yaş grubundaki Türk çocukların okuma hızlarının dakikada 160 kelime olması gerektiğini belirtmektedir.

3. Okuduğunu Anlama ve Okuduğunu Anlamayı Etkileyen Faktörler

Okuma, dinleme ile birlikte, bir anlama becerisidir. Okumada amaç yazılanı anlamaktır. Anlama olmadan okumanın gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Okuduğunu anlamada, kelimeler, cümleler ve paragraflar arasında ilişkiler kurma, kavrama, analiz, sentez, değerlendirme ve yorumlama gibi farklı beceriler söz konusudur (Coşkun, 2002-b).

Okuduğunu anlamada etkili olan faktörler iki gruba ayrılabilir:

1. Metinle ilgili faktörler:

- Metnin türü,
- Metnin anlatım düzeni, yapısı,

◆ Eyyup Coşkun

- c. Metnin dil ve üslûbu (sade veya sanatlı anlatım; mecazlar ve sembolik unsurların kullanımı; okunabilirlik düzeyi; cümlelerin uzunluğu ... vs.),
- d. Metnin fiziksel nitelikleri (okunaklılığı, satır uzunluğu, punto büyüklüğü vs.).

2. Okuyucu ile ilgili faktörler:

- a. Okuyucunun metninle ilgili ön bilgisi,
- b. Okuyucunun metne ilgisi,
- c. Okuyucunun okuma amacı
- d. Okuyucunun metni okuma sırasındaki dikkat ve motivasyonu,
- e. Okuyucunun kelime hazinesi,

4.Okuma Hızı ve Okuduğunu Anlama Düzeyi Arasındaki İlişki

Okuma hızı ve anlama düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığı, varsa bu ilişkinin hangi yönde ve hangi sınırlar içinde olduğu hususunda, okuma alanındaki uzmanlar ve araştırmacılar tarafından farklı görüş ve bulgular ortaya konulmuştur.

Tazebay'ın (1997) araştırmasında, ilkökul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin sesli ve sessiz okuma hızları ile anlama düzeyleri arasında olumsuz bir ilişki bulunmuştur. Yani söz konusu araştırmada, yavaş okuyan öğrenciler, hızlı okuyanlara göre okuduklarını daha iyi anlamışlardır. Araştırmacı, bu ilişkinin yetişkin okuyucularda olumlu yönde olabileceğini belirtmiştir.

Dökmen'in (1994) araştırmasında, lise ve üniversite öğrencilerinin okuma hızları ile okuduğunu anlama düzeyleri arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur ($r=.36$).

Akçamete'nin (1989, 735-754) araştırmasında, üniversite öğrencilerinin okuma hızları ile okuduğunu anlama düzeyleri arasında olumlu yönde fakat düşük bir ilişki bulunmuştur ($r = .20$). Araştırmacı, ilişkinin düşük çıkmasını, öğrencilerin anlama puanlarının ranji ve standart sapmasının çok küçük olması nedeniyle ayrılaşmanın oluşmamasına, yani ölçme ile ilgili bazı niteliklere bağlamıştır.

Harris ve Sipay'e (1990, 632-633) göre okuma hızı ve anlama düzeyi arasındaki ilişki için her zaman geçerli olacak bir hüküm vermek mümkün değildir. Zira, okuma hızı ve okuduğunu anlama düzeyi arasındaki ilişkinin yönünü ve miktarını belirleyen birçok faktör vardır. Okuyucunun yaşı, zekâ seviyesi, entelektüel yeteneği, okuma amacı, okunan materyal hakkında ön bilgiye sahip olması ve okunan metnin türü gibi faktörler bu ilişkinin yönünü ve derecesini etkilemektedir.

Yapılan araştırmalar da Harris ve Sipay'in bu düşüncesini haklı çıkarmaktadır. Shores ve Husbands (1950) okuma hızı ve anlama düzeyi arasındaki ilişkinin zeki öğrenciler arasında yapılan ölçümlerde olumlu yönde; zekâ seviyesi düşük öğrenciler arasında yapılan ölçümlerde ise olumsuz yönde olduğunu belirtmiştir. Yani, zeki bireylerden oluşan bir grupta hızlı okuyanlar, yavaş okuyanlara göre okuduklarını daha iyi anlamaktadır; zeka seviyesi düşük bireylerden oluşan bir grupta ise yavaş okuyanların okuduklarını anlama düzeyi, hızlı okuyanlara göre daha yüksektir.

Blommers ve Lindquist'in (1954, 449-473) yaptığı çalışmalar ise okunan metnin türünün okuma hızı ve anlama düzeyi arasındaki ilişkide etkili olduğunu göstermektedir. Buna göre, matematiksel ifadeler kullanılan ve bilimsel konularda yazılmış metinlerde okuma hızı ve okuduğunu anlama düzeyi arasındaki ilişki düşmektedir.

Okuma hızı ve anlama düzeyi arasındaki ilişkinin “normal okuma”da farklı, “hızlı okuma teknikleri ile okuma”da farklı olup olmayacağı da tartışılan bir husustur. Bazı araştırmacılar, bu ilişkinin belli bir hız kadar olumlu yönde, belli bir hızdan sonra ise sonra olumsuz yönde olacağını iddia ederken, bazıları hızlı okuma tekniklerini kazanmış okuyucularda bu ilişkinin devamlı olumlu yönde olacağını savunmuşlardır.

Carver (1982, 56-58; 1985) yüksek okul öğrencilerinin dakikada 250 kelime hızla okuduklarında % 80-90 anlama düzeyine erişebildiklerini, anlama düzeyinin dakikada 500 kelimelik okuyuşta % 40'lara, 1000 kelimelik okuyuşta ise % 15-20'lere düştüğünü belirtmektedir. Carver'a göre dakikada 300 kelimelik bir okuyuştan sonra anlama düzeyinde düşüş olmaktadır ve dakikada 600 kelimenin üstünde bir hızla yapılan okuma, aslında tam bir okuma değil, yüzeysel olarak bakma ve göz atarak tarama (skimming and scanning) yapmaktır (Aktaran: Harris and Sipay, 1990, 635).

Sticht'e (1984) göre de bir insan anlayarak en fazla dakikada 250-300 kelime okuyabilir; dakikada 300 kelimenin üstünde bir hızla okunursa anlama düzeyi düşer.

Bu görüşlere karşın, “hızlı okuma teknikleri”nin uygulanmasıyla hem okuma hızının hem de anlama düzeyinin arttığını savunanlar da vardır. Örneğin, “Dynamics Method” adlı programla hızlı okuma teknikleri eğitimi alan bir grup üniversite öğrencisinin okuma hızlarının dakikada 2600-3000 kelimeye çıktığı ve anlama düzeylerinin de bu programla eğitim almayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Harris and Sipay, 1990, 651-652).

Akçamete ve Güneş (1992, 463-471), hazırladıkları “Etkili ve Hızlı Okuma Uygulama Programı”nı üniversite öğrencilerinden oluşan bir deney grubu üzerinde, haftada 2 gün olmak üzere 15 hafta süreyle uygulamıştır. Yapılan ölçümler sonucunda, bu programla eğitim alan deney grubunun, eğitim almayan kontrol grubuna göre “tam okuma”da hem okuma hızı hem de anlama düzeyi bakımından anlamlı düzeyde üstünlük sağladığı belirlenmiştir.

5. Bulgular

Lise Öğrencilerinin Sessiz Okuma Hızları ve Okuduğunu Anlama Düzeyleri:

Örnekleme alınan okullar arasında, öğrencilerin sessiz okuma hızları ve anlama düzeyleri bakımından her üç metin türünde de belirgin bir farklılık görülmektedir.

TABLO 1: Lise Öğrencilerinin Sessiz Okuma Hızları ve Okuduğunu Anlama Düzeyleri

METİN TÜRÜ	Gazete Haberi		Bilimsel Metin		Edebi Metin		Ortalama	
	Okuma Hızı	Anlama	Okuma Hızı	Anlama	Okuma Hızı	Anlama	Okuma Hızı	Anlama
OKUL								
Mamak L.	134,6	% 69,7	126,1	% 51,9	128,9	% 51,8	129,9	%57,8
Alpaslan L.	145,3	% 77,1	133,1	% 58,6	136,9	% 61,9	138,4	% 65,9
Atatürk A.L	191,0	% 86,4	163,4	% 83,0	177,5	% 84,5	177,3	% 84,6
Ortalama	155,9	% 77,5	140,4	% 63,9	146,8	% 65,5	147,7	% 69,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi her üç metinde de okuma hızı ve anlama düzeyi bakımından en başarılı okul, sosyo-ekonomik bakımdan en üst düzeyde bulunan Ata-

türk Anadolu Lisesi' dir. Sosyo-ekonomik bakımdan alt düzeyde bulunan Mamak Lisesi ise üç metinde de en başarısız okul olmuştur.

Örnekleme alınan okullardaki öğrencilerin üç metindeki "ortalama-sessiz okuma hızları" ve "ortalama-okuduğunu anlama puanları" ise şu şekildedir:

Mamak Lisesi: 129,9 kelime/dakika hızla % 57,8 anlama,

Alpaslan Lisesi: 138,4 kelime/dakika hızla % 65,9 anlama,

Atatürk Anadolu Lisesi: 177,3 kelime/dakika hızla % 84,6 anlama.

Öğrencilerin tümü birlikte değerlendirildiğinde üç metin türünde ortalama -sessiz okuma hızları dakikada 147,7 kelime ve anlama düzeyleri % 69'dur.

Öğrencilerin okuma hızı ve anlama düzeyleri metin türüne göre farklılık göstermektedir: Öğrenciler, gazete haberi metnini dakikada ortalama 155,9 kelime hızla ve % 77,5 anlama ile okumuşlardır. Bilimsel metindeki ortalama okuma hızı dakikada 140,4 kelime anlama düzeyi % 63,9'dur. Edebî metindeki ortalama sessiz okuma hızı dakikada 146,8 kelime, anlama düzeyi ise % 65,5'tir. Bu sonuçlar, metin türünün öğrencilerin okuma hızı ve anlama düzeyinde etkili olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin en hızlı okuduğu ve en iyi anladığı metin, gazete haberi metnidir. En yavaş okunan ve en az anlaşılan metin ise bilimsel metnidir.

Sessiz Okuma Hızı İle Okuduğunu Anlama Düzeyi Arasındaki İlişki:

Araştırmamızda öğrencilerin sessiz okuma hızı ile okuduğunu anlama düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını; varsa hangi yönde bir ilişki olduğunu belirlemek amacıyla, kullanılan üç metin türü için "Pearson Momentler Katsayısı Tekniği" uygulanarak korelasyon analizleri yapılmıştır.

Bu analizler sonucunda her üç metinde de, yüksek düzeyde olmamakla birlikte, olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Araştırmaya katılan 160 öğrencinin okuma hızı ve anlama düzeyi arasındaki ilişki, gazete haberi metninde $r=.41$; bilimsel metinde $r = .31$; edebî metinde $r =.37$ olarak belirlenmiştir.

Görüldüğü gibi okuma hızı ile anlama düzeyi arasındaki en yüksek ilişki gazete haberi metninde, en düşük ilişki ise bilimsel metinde ortaya çıkmıştır.

6. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, farklı sosyo-ekonomik çevrelerdeki okullardan 160 lise II. sınıf öğrencisinin okuma hızı ve okuduğunu anlama düzeyi, üç ayrı metin üzerinde ölçülmüştür. Öğrencilerin okuma hızları ile ilgili olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır: Lise II. sınıf öğrencilerinin sessiz okuma hızları gazete haberi metninde dakikada 155,9 kelime; bilimsel metinde dakikada 140,4 kelime; edebî metinde dakikada 146,8 kelime-dir. Öğrencilerin üç metinden aldıkları sessiz okuma hızlarının ortalaması ise dakikada 147,7 kelimedir.

Bu sonuç, Türkiye'de lise ve üniversite öğrencileri üzerinde daha önce yapılan araştırmaların (Akçamete, 1989, 735-754; Dökmen, 1994) sonuçlarından biraz daha yüksektir. Fakat gelişmiş ülkelerde yapılan çeşitli araştırmalarda (Tinker and McCullough, 1968, 243; Harris and Sipay, 1990, 634), orta düzeydeki bir lise öğrencisinin dakikada 250 kelime okuduğu ortaya konulmuştur.

Bu farkın oluşmasında Batı dilleri ile Türkçenin yapısı arasındaki farklılıkların etkili olduğu söylenebilir. Batı dillerinde cümlenin en önemli iki ögesi olan özne ve yüklem cümlenin hemen başında ve yan yanadır. Bu iki öge algılandığında diğer öğelerin hızla okunması mümkündür. Oysa Türkçede özne, cümlenin başında; yüklem cümlenin sonundadır. Bu iki ögenin algılanması için cümlenin tamamının dikkatle

okunması gerekmektedir. Bu durum okuma hızını düşürmektedir. Türkçe sondan eklemeli bir dildir. Bu yüzden cümlelerin kuruluşunda ekler son derece önemlidir. Çoğu zaman, bir kelimeye gelen ekler başka dildeki birçok kelimenin yerini tutabilmektedir. Örneğin günlük hayatta çokça duyduğumuz bir cümlenin Türkçesi ve İngilizcesini karşılaştıralım: “Aradığınız kişiye şu anda ulaşamıyor.” “The person you have called can not be reached at the moment.” Görüldüğü gibi aynı anlam Türkçede 5 kelimeyle ifade edilirken, İngilizcede 12 kelimeyle ifade edilmektedir. Yani Türkçede ekler, daha az kelimeyle daha çok şeyin anlatılmasını sağlamaktadır. Böylece her kelime, hatta her ek anlamda önemli hale gelmekte, bu durum okuma hızını düşürmektedir. Dil yapılarındaki bu farklılığın etkisi göz önünde bulundurulsa bile, bu araştırma ve daha önceki araştırmalar Türk öğrencilerin okuma hızlarının düşük olduğunu göstermektedir.

Araştırmada lise II. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri, gazete haberi metninde % 77,5; bilimsel metinde % 63,9; edebî metinde ise % 65,5 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin üç metinden aldıkları okuduğunu anlama puanlarının ortalaması ise % 69’dur. Tinker ve McCullough’a (1966:245) göre iyi anlama % 85 civarında; vasat anlama % 70 civarında; düşük anlama ise % 50 ve daha alt düzeydeki anlamadır. Genel olarak benimsenen bu oranlara göre, öğrencilerin üç metinden aldıkları okuduğunu anlama puanı ortalaması (% 69) “vasat” a yakındır.

Araştırma sonuçları, hem sessiz okuma hızı hem de anlama düzeyi bakımından farklı sosyo-ekonomik çevrelerdeki okulların öğrencileri arasında, bütün metin türlerinde belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu durum, sosyo-ekonomik faktörlerin öğrencilerin okuma hızları ve anlama düzeyleri üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir.

Okuma hızı ve anlama düzeyi arasındaki ilişki her zaman tartışılan bir konu olmuştur. Bu araştırmada yapılan analizler sonucunda, okuma hızı ile anlama düzeyi arasında her üç metinde de, yüksek düzeyde olmayan, olumlu yönde bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlar, Akçamete’nin (1989: 735-754) üniversite öğrencileri; Dökmen’in (1994) lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı ölçümlerin sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Bu korelasyonlar, her üç metinde de örnekleme alınan öğrencilerin okuma hızlarıyla anlama düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu ilişki, olumlu bir ilişki olmakla birlikte, mutlak bir sebep-sonuç ilişkisi değildir. Yani, genel olarak okuma hızı yüksek olanların okuduğunu anlama düzeyleri de yüksektir. Fakat okuma hızı yüksek olan herkesin anlama düzeyinin de yüksek olduğunu söylemek mümkün değildir. Ya da okuma hızı düşük olmasına rağmen anlama düzeyi normal ya da yüksek olan öğrenciler de vardır.

Okuma hızı ile anlama düzeyi arasındaki ilişki bakımından metin türleri karşılaştırıldığında şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Okuma hızı ile anlama düzeyi arasında en yüksek ilişki gazete haberi metnindedir ($r = .41$). Edebî metindeki ilişki düzeyi de buna yakındır ($r = .37$). Bilimsel metinde ise bu ilişki azalmaktadır ($r = .31$). Bu sonuç, Blommers ve Lindquist’in (1954: 449-473) bilimsel metinlerde okuma hızı ve anlama düzeyi arasındaki ilişkinin düşeceği yolundaki görüşüyle paralellik oluşturmaktadır.

Okuma hızı ve okuduğunu anlama düzeyi arasındaki ilişki, hızlı okuma çalışmalarının temel esaslarından biridir. Günümüzde hızlı okuma teknikleri ile ilgili yazılan yüzlerce kitap ve hızla yaygınlaşan kurslar önemli bir piyasa oluşturmuştur. Bu kitaplar ve kurslar, insanların hem hâlihazırdaki okuma hızlarını 3-4 katına çıkarmayı hem de okuduğunu anlama düzeylerini arttırmayı vaat etmektedir. Hiç şüphesiz,

verilecek sistemli eğitimlerle insanların okuma hızları ve anlama düzeyleri artırılabilir. Fakat okuma hızını, okuduğunu anlama düzeyini geliştirme ve bunlar arasındaki ilişki, sadece insanlara bazı tekniklerin kazandırılmasına bağlı değildir. Bu tür çalışmaların verimliliği, insanların yaşına, zekâsına, genel yetenek ve kültürüne, okuma anındaki motivasyon ve dikkatine, metin hakkındaki ön bilgisine ve okunan metnin türüne göre değişmektedir.

Bu faktörleri göz ardı ederek “müşteriler”ine, sadece verilen teknikleri kazanmakla, her tür okumada göz kamaştırıcı hedeflere ulaşmayı vaat eden kitap ve kurslar, bir müddet sonra insanların hayal kırıklığı yaşamasına ve “anlayarak hızlı okuma”nın mümkün olmadığı düşüncesine kapılmalarına yol açabilmektedir. Oysa hızlı okuma tekniklerinin bireysel özelliklere bağlı olarak her şahısta farklı düzeyde bir gelişim sağlayabileceği hatta aynı şahsın farklı metinleri farklı hız ve anlama düzeyleri ile okuyabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Kaynakça

- AKÇAMETE, Gönül. (1989). “Üniversite Öğrencilerinin Okumalarının Değerlendirilmesi”, Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 2, ss. 735-753.
- AKÇAMETE, Gönül ve F. GÜNEŞ. (1992). *Üniversite Öğrencilerinde Etkili ve Hızlı Okumanın Geliştirilmesi*, Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C. 25 S. 2, ss. 463-471.
- BAMBERGER, Richard. (1990). Okuma Alışkanlığını Geliştirme, (Çev. Bengü Çapar), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- BLOMMERS, Paul J. and E. F. LINDQUIST. (1954). “Rate of Comprehension of Reading: Its Measurement and Its Relationship to Comprehension”, The Journal of Educational Psychology, S. 34, ss. 449-473.
- CARVER, Ronald P. (1982). “Optimal Rate of Reading”, Reading Research Quarterly, 18 (1), ss. 56-58.
- COŞKUN, Eyyup. (2002-a). *Lise Hızlı Okuma Teknikleri Öğretim Programı ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, Eğitim Araştırmaları, Ekim, 2002, S. 9, ss. 41-51.
- COŞKUN, Eyyup. (2002-b). *Okumanın Hayatımızdaki Yeri ve Okuma Sürecinin Oluşumu*, Türklük Bilimi Araştırmaları, Bahar, 2002, S. 11, ss. 231-244.
- ÇELİK, Duran. (2000). Okullarda Ölçme ve Değerlendirme Nasıl Olmalı?, MEB Yay., İstanbul.
- DÖKMEN, Üstün. (1994). Okuma Becerisi, İlgisi ve Alışkanlığı Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma, MEB Yay., Ankara.
- GÖĞÜŞ, Beşir. (1978). Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen. (1988). Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Savaş Yay., Ankara
- GÜNEŞ, Firdevs. (2000). Okuma Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi (2. Baskı), Ocak Yay., Ankara.
- HARRIS, Albert J. and E. R. SIPAY. (1990). How to Increase Reading Ability (Ninth Edition), Longman, New York.
- KARASAR, Niyazi. (1998). Bilimsel Araştırma Yöntemi (8. Basım), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- MEB. (1997). *Lise Hızlı Okuma Teknikleri Öğretim Programı*, Tebliğler Dergisi, Aralık 1997, S. 2483, ss. 786-817.
- MIKULECKY, Beatrice S. and L. JEFFRIES. (1986). Reading Power, Reading Faster, Thinking Skills, Reading for Pleasure, Comprehension Skills, Addison-Wesley Publishing Company, Boston.
- MONTAIGNE, Michel de. (1999). Denemeler (Çev. Sabahattin Eyüboğlu), Cem Yayın Evi, İstanbul.

- MOSBACK, Gerald and V. MOSBACK. (1999). *Practical Faster Reading*. (Eighteenth Printing), Cambridge University Pres, Cambridge.
- ÖZCAN, Nazan. (2001) *Ve Sibel, ve Ebru, ve Bayram...* Radikal İki (20 Mayıs 2001).
- RICHAUDE, François, M. GAUQUELIN ve F. GAUQUELIN. (1990). Çok Hızlı Okuma Teknikleri (Çev. A. Sarp), Nil Yayıncılık, Ankara.
- SHORES, Harlan J. and K.L. HUSBANDS. (1950). *Are Fast Readers The Best Readers?* Elementary English, 27, 52-57.
- STICHT, Thomas G. (1984). *Rate of Comprehending by Listening or Reading Comprehension*, In J. Flood (Ed.) *Understanding Reading Comprehension*, Newark, DE: International Reading Assocation. 140-160.
- SIVİTİL, K.A. (1997). *Yeraltı Sularının Gizemi*. (Çev. Bezen ÇETİN), Bilim ve Teknik. Ocak-1997, 51.
- TAZEBAY, Atilla. (1997). İlkokul Öğrencilerinin Okuma Becerilerinin Okuduğunu Anlamaya Etkisi, MEB Yay., Ankara.
- TEKİN, Halil. (1994). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. (8. Basım), Yargı Yay., Ankara.
- TINKER, Miles A. and C. M. McCULLOUGH. (1968). *Teaching Elementary Reading*. (Third Edition), Appleton-Century-Crofts, New York.
- TOWNSEND, Roz. (1997). *Okuma Zenginliği* (Çev. Tayfur Keskin), Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- UYSAL, Şefik. (1976). *Sosyal Bilim Araştırmalarında Kullanılan Araçların Geçerlik ve Güvenirlikleri*, Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Yöntem, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdare-si Ens. Yay., ss. 35-37, Ankara.

AN INVESTIGATION UPON HIGH SCHOOL STUDENTS' READING SPEED AND UNDERSTANDING LEVELS

Eyyup COŞKUN**

Abstract

In this study, the silent reading speed and reading comprehension competency level of 160 students from three different high schools located in different socio- economic environments of the central districts of Ankara are determined.

The silent reading speed of students is measured as 155.9 words per minute (WPM) on newspaper reading; 140.4 WPM on scientific text; 146.8 WPM on literary text. The average is 147.7 WPM, which is very low with respect to the figure obtained among the high school students in developed countries.

The comprehension level of students is measured as 77.5 % on newspaper reading, 63.9 % on scientific text, and 65.5 % on literary text, with the overall average of 69%.

In the study, a positive relation is determined between the silent reading speed and comprehension level of students in all three types of text.

Key Words: Silent reading speed, reading comprehension, high school students

* Bu çalışma MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü ve DEÜ Buca Eğitim Fak. tarafından düzenlenen **I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi**'nde (15-17 Mayıs 2003- Buca-İzmir) bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr.; Mustafa Kemal University, Faculty of Education, Department of Turkish Language Teaching.